

Akademie výtvarných umění v Praze
Studijní program Výtvarná umění
Ateliér Malba 4

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Zvuk vnitřní krajiny ve vnějším světě The Sound of the Inner Landscape in the Outer World

Vypracovala: MgA. Žofie Holečková (Žofie Eder)

Vedoucí diplomové práce:

MgA. Marek Meduna Ph.D., MgA. Petr Dub Ph.D.

Oponent diplomové práce: akad. arch. David Vávra

Akademický rok 2024/2025

Zvuk vnitřní krajiny ve vnějším světě

Téma

Tato diplomová práce je pro mě uzavření jedné životní etapy a systému, ve kterém funguji. Vybrala jsem si proto témata, která se mnou rezonují a kterým se věnuji a mám k nim bezprostřední vazbu. Zvuk je pro mě abstraktní pojem a dokáží si jeho rezonanci představit i obrazně. Vnitřní krajina je prostředí, které vnímám jako místo, které se odkrývá pouze někdy, pouze někomu a porozumět vlastní krajině, která se v nás nachází je někdy složité i pro nás samotné. Vnitřní krajina je metaforou pro vnitřní rozpoložení, prožívání, percepci, ale zároveň i pro vlastní přístup ke světu a k náhledu na něj. U vnitřní krajiny se neohlížím na velikost, neboť vědomí nezačíná, ani nekončí. Jeho velikost je tedy nezměřitelná. Je zároveň obrazem naší vnitřní struktury přemýšlení, metaforou a vizualizací vlastních představ a přístupu k životu. Vše je bezprostředně provázané a tak jako tón zvuku odpovídá na tón barvy, text je odpovědí na vizuální zpracování a vše tak tvoří jednotu.

Má práce se zabývá i hlubšími systémy mysli a podvědomí, či nevědomí, zpracovává vnitřní rozpory a vazby, je introspektivní, ale zároveň se opírá i o myšlenky romantismu, symbolismu nebo krajinomalby 19. století, o westernové ideje nebo o secesní estetiku či exotismus.

Důvod proč zpracovávám toto téma je jistě i z potřeby ucelit si své představy jako jedince, který vplouvá do další fáze života a jednu uzavírá. Cyklické myšlení mi umožnilo přehrávat určité situace a dostalo se v určité fázi až k ruminaci, která člověka spíše zastaví, místo toho, aby ho poháněla dál. Opírám se však i o buddhistické teze, které jsou však s tímto psychologickým jevem v rozporu. Má práce je tedy skutečně plná rozporu a její rozuzlení nacházím v textech, které jsou psány formou deníkového záznamu do malé, ale nenápadné knížky, která je umístěna v instalaci. Ptá-li se někdo na otázku proč - odpověď najde v knize.

Téma smrti a posmrtného života je pro mě čím dál aktuálnější. Během studia na akademii jsem ztratila více jak 10 lidí ve svém životě a právě tento hlubší otisk a šrám je důvodem tvorby ideálního světa. Zpracovávání traumatu, složitých vazeb, vztahů a ztráty se stává potřebou a nutností, která by mě jinak nechala uvězněnou v obsedantně

kompulzivních a úzkostných zásecích myslí. Snažím se na smrt pohlížet jako na jev, který sice bolí, ale zároveň expanduje do nesmírné energie a otázek.

V určité fázi jsem došla až k nihilistickému náhledu na svět, jeho krutost a nesmyslnost. Syrovost promítám do poezie. Jedinou variantou jak se nezbláznit, je tedy vydat se do luk a do hor, koukat do krajiny, hrát si se svým vnitřním zvukem a utéci na lepší místo, možná se vyhnout bolesti. Nesnažím se o patetickou výpověď, obrazy by mohly být sice ideálním světem, ale reálný svět se nachází v textu. Aby člověk našel smysl v jednom, musí se porozhlédnout po tom druhém. Zrcadlo je dualistické a symboly v díle tvoří kostru smyslu.

Přála bych si, aby si lidé více rozuměli, navazovali, aby fungovala větší kolektivní empatie. Tu zažíváme na rozloučeních, nebo na sezdávacích událostech. Traumata a bolest vnímá jistě většina z nás, ale abychom je mohli léčit, je potřeba vzájemnému porozumění a nebo nacházení sebe sama skrz druhé. Proto bych si přála, aby ti co si přečtou mé texty našli porozumění a pochopení, protože v těchto stavech myslí nejsou sami. Stejně tak, jako nacházím sebe sama skrz druhé já. Jedinečnost tématu si netroufám identifikovat, neboť ztrátu blízkých osob nevnímám jako soutěž, i když podnětů pro to zpracovat toto téma mám aktuálně více, než je zdravo.

Tvorba je otisk duše, křehkost bytí. Smrt nezpracovávám vyobrazením tradičními vanitas prostředky, ba naopak na ni odpovídám krajinou, romantickou, barevnou, nevinnou a možná i naivní. Je v ní cesta, je v ní hora, ostrov, údolí, džungle, rostliny, exotika, dálka, svoboda a volnost, ale i naděje a regresivní tendence. Možná vytvářím neobvyklý přístup ke kompenzaci bolesti. Utopit se v temnotě vlastních myšlenek by bylo na místě - co je pod pokličkou je v malé nenápadné knížce, co je vidět jsou barvy a velké obrazy. Upřímně odkrývám vnitřní svět, který se vejde do kapsy, a kdo tento svět přejde, uvidí jen idealizaci života ve formě velkých pláten. I to je ve smyslu procesu díla sociální experiment.

Volím tedy cestu květin, ornamentu, živosti, cestu krajiny.

Ptám se, co je za horizontem, co je za smrtí, co je za světlem?

Proces

Na konci roku 2023 jsem začala psát texty, které se objevují v diplomové práci. Fungovaly spíše jako deníkový záznam, poezie, či autoterapie. Zároveň jsem v roce 2023

byla na stáži v Lisabonu, kde jsem se věnovala výrobě kachlů a chtěla jsem toto médium protnout i do této práce.

Od dětství jsem kreslila a malovala motiv hor, snad i proto, že moji rodiče tento motiv umísťovali do obrazů také. Částečný život na severu Čech mě roky udržoval v romantické představě venkova a jeho bytí v něm. Výhledy na české Středohoří tuto představu jistě umocňovaly. Můj vztah se začal více prohlubovat a mysl začala opouštět od hlučného města plného zklamání. Útěk do cizích krajin a návraty do Prahy byly poté o to intenzivnější.

Když jsem byla malá, měla jsem představu budoucnosti, ideálního místa, kam se schovat. Často jsem o ní mluvila. Chtěla jsem žít na ostrově s jednou palmou a stále jsem tento motiv kreslila. Návraty k dětství a k sobě samé, používání principů, které používáme roky, jsou další opěrné pilíře, na kterých stavím.

Mé obsesivní numerologické tendence mě usvědčily v tom, že chci na diplomové práci mít 4 velké obrazy a ideálně 4 formy na kachle a každý motiv znásobit čtyřikrát. Sudá čísla a vyváženost. Symetrie, ale i dekonstrukce ornamentu či dekonstrukce symetrie - přesto je zde snaha o to vyjít tedy z komfortní zóny vyváženosti a harmonie. Začala jsem sbírat materiál formou kreseb krajin, míst a situací. Nejdříve vznikaly menší nákresy, potom větší pastelové kresby. Poté až velká plátna.

Neuměla jsem si představit vystavit pouze plátna bez toho abych akcentovala své důvody, které jsem posléze nalézala v psaní oněch textů. Zkoumala jsem fotografie z posledních třinácti let. Od dětství jsem fotila také na analogový fotoaparát, a vzápětí jsem chtěla propojit i estetiku svých starých fotografií na film a text. Najednou mi tento koncept dával smysl. Hudebně ambientní doprovod jsem již aplikovala kdysi v Galerii Jelení na své výstavě Mountain Mamma, Take Me Home, jejímž kurátorem byl Jiří Kovanda. Použití svého vokálu a ambientních layerů vytvářelo jakousi pomyslnou sakrální atmosféru a zároveň odráželo reakci na skon blízké osoby - stejná hudba hrála totiž na rozloučení s ní. Nebylo to poprvé, co jsem komponovala hudbu na pohřeb. O něco podobného jsem se chtěla snažit i v této instalaci, ale během procesu jsem od hudby upustila, neboť jsem vyhodnotila, že moc médií dohromady odvádí pozornost.

Překvapením a zároveň ujištěním bylo, že dává smysl navazovat na svou minulost a své postupy z minulých let.

Celý proces byl umocněn určitě dalšími ztrátami blízkých osob a prorůstajícím strachem, že tyto situace se stanou běžnou skutečností. Nevyhnutelnost smrti jako všeobjímající skutečnost, útek a prožívání života jako odpověď na bolest, která se neustále vrací a otevírá rány smutku, vytváří krátery ve vnitřní krajině.

Prostředky

Věděla jsem, že v instalaci budou: obrazy, kachle, text, hudba.

Obrazy jsou v podkladu namalovány akrylovými barvami, poté olejovými, tloušťku obrazu jsem si vybrala i z důvodu masivního a bytelného efektu. Všechny kombinace jsem si nejprve kreslila v miniaturách, barevnost jsem si určovala z části dopředu. Poté jsem postupně přešla k A3 pastelovým kresbám a menším formátům a během kresby jsem si uvědomila, že bych mohla ke kachlům přistupovat více jako k obrazům, proto jsem se rozhodla vytvořit kachle, které budou mít přibližnou velikost A3, stejně jako kresby. Bude se tedy jednat o keramické obrazy, je jich nakonec v instalaci 15.

Keramické kachle vycházejí z techniky Arista, což je stará technika, kterou jsem se učila již ve španělské Malaze. Kachle mají výrazný a plastický reliéf, barví se glazurou do jednotlivých políček, které linie oddělují. Chtěla jsem techniku posunout dále za pomoci technologií, a tak jsem si z vektoru přes 3D nechala udělat formu robotickým ramenem. Tato technika vytvořila výrazně tlustší linie na povrchu kachlů a můžeme zde vidět i strukturu pohybu ramene, což dodává dílu neobvyklý charakter.

Hlína je pálena a glazována. Motivy jsou symetrické, někdy asymetrické, pracuji s určitou paletou barev. Absence zelené je v kachlových reliéfech, na obrazech je přítomna minimálně. Krajina není pouze zelená, ale mé obrazy a kachle se jí téměř vyhýbají. Proč? V keramice jsem se chtěla držet modré, bílé a červené, možná se jedná o kulturní odkaz a návrat ke kořenům. Vše jsem posléze doplnila ještě oranžovou a žlutou barvou.

Má krajina je převážně modrá, červená, černá, oranžová, žlutá. Zelená se mi zkrátka nehodí do spektra barev, možná jde o určitou estetizaci, zelená je pouze doplněk. Rudé hory a žlutá obloha - jako kdybych používala reverzní čočku, popření skutečného světa. U obrazů jsem se snažila více pracovat s pastou a rozostřením, nebo naopak ostřením. Více jsem se zaměřovala na světelnost a odrazy, ale stále jsem zachovávala spíše symbolické a ilustrativní tahy, nežli nápodobu reality.

Malba je soustředěnější, ale není soustředěná uhlazeně. Často jsem používala repetitivní tahy štětce, možná odkaz k impresionistickému stylu malby, přesto je v malbě cítit tok a pohyb. Od předchozí tvorby se usazují, koncentrují, pohled je statický, více uchopitelnější a méně kresebný.

Dále přecházím k textu a knize. Vzhledem k velikosti obrazů a relativně výrazné keramické instalaci jsem se rozhodla, že text bude naopak malý, skromný, nenápadný,

což odkazuje na onu vnitřní stránku osobnosti, která není snadno rozluštitelná, ba naopak pokud osobu neznáme, čitelná.

Kniha je tedy malá a nacházejí se v ní s textem mé poezie také grafiky.

Je tištěna pomocí risografie. Nechávám modrou barvu textu.

Texty vznikají až do samého konce instalace diplomové práce. Je vidět rozdíl mezi skladbou vět v průběhu měsíců, objevuje se čím dál více narativní linka. Fragmenty a symbolismus se vplétají navzájem s melancholií a syrovostí. Navazuji zde také na své sny, podvědomí, touhy, frustraci a nebo naopak jen zpracovávám bolest, či krásu světa.

Souvislosti

Josef Václav Sládek kdysi napsal báseň, která ve mně rezonuje od mých čtrnácti let a jejíž paralela se rovná mému dlouhodobému náhledu, mé vnitřní krajině a rozpoložení. V určité fázi si člověk uvědomí, že to, co v sobě nosíme, nosíme v sobě skutečně roky i když se proti tomu snažíme - marně - bojovat.

"Moře bouří

*Moře bouří, víchr duje
od života skal,
s někým, kdo ti drahým, pluje
lodka v mhavou dál.*

*A jak s břehu hledíš za ni,
víc-li můžeš dát,
než to: S Bohem! – Na shledání
jednou, – někde, – snad!*

*A kdyby ti všechno vzala
bouř, – co platno lkát;
jak ta nemá, nahá skála
musíš stát a stát.*

*Dál, byť skálu rvalo v kusy,
moře bude hřmít:
lodka mizí, srdce musí
jít ji nechat, jít."*

Josef Václav Sládek

Josef Václav Sládek, *Hořkosti* (Praha: Československý spisovatel, 1981), s. [32].ČBDB

Paralelu vidím jasně i ve ztvárnění krajiny od Arnolda Böcklina. Jeho Ostrov Mrtvých jako kdyby se odrážel v mé knize, a Ostrov Živých je naopak paralelou k mým větším formátům. Obrazy Caspara Davida Friedricha se promítají i do mých snů, mlhavost a snovost, melancholie se promítá do fotografií na film. Barevně a technicky se od romantiků a symbolistů mé dílo liší, ale ideově zůstává. Stejně tak mohu odkázat na Alberta Bierstadta z Hudson River School, která na romantismus navazuje. Jeho luminismus v obrazech ve mně evokoval silné prožitky. Estetika obrazů a kreseb je značně ovlivněna secesí, může být zaměněno plakátovou estetikou šedesátých let, ale i tam je důležité zmínit, že právě secese je základ. Vyrůstala jsem v secesní architektuře, byla jsem doslova Art Nouveau obklopena. Pro mě je magickou estetikou, stejně tak jako celé období Belle Époque.

Vidím i souvislosti v trampsém country životě. Touha po přírodě, samotě, svobodě. Zvuk kytary a idylické texty jsou odpovědí na relativně úzkostné tendence. Kdysi jsem jezdila na tábory, zpívali jsme u ohně a chodili na túry po lukách a lesích. Vždy ve skupině, ale pokud je člověk sám, tak právě v ten moment vnímá krajinu a sebe intenzivněji. Možná proto rozhodnutí odjet do exotických krajin Španělska a Portugalska, možná právě proto je escapeismus přítomný v potřebě malovat právě tato témata.

Koneckonců Hudson River School ztvárňuje právě krajinu, která byla ideologicky spojena s počátky amerického západu.

Reflexe

Duchovní aspekty díla a spiritualita možná odkazuje i na obrazy Hilmy Af Klint, akorát nejsem pod vedením žádného média a nemyslím si, že by má mysl byla chorá, nepasuji se do role nemocného člověka, spíše vnímám hypersenzitivitu jako jeden z faktorů ovlivňující mou tvorbu.

Za zmínku stojí i tvůrci z nové generace transcendentálních umělců, Ben Sanders nebo Molly Greene. V současném umění vidím paralelu s umělkyní Zoe McGuire, jejíž tvorba je silně energetická, spirituální, mystériózní.

Myslím si, že v dnešním hektickém světě, je právě harmonizace a vlastní ochrana důležitá. Být v klidu a nerušen je dnes téměř nemožné, a proto jsem se rozhodla jít cestou harmonizace, neboť i barvy a zvuky nesou určitou energii a zároveň aplikuji prvky kolektivního nevědomí a archetypálních struktur, které v sobě nosíme. Pokud mohu alespoň nějaký krok udělat, tak to, aby se někdo cítil lépe při poslechu mé hudby, při pohledu na obraz a nebo při čtení textu, aby si uvědomil, že v tom není sám.

Audiovizuálního smogu máme dennodenně mnoho, proto se obracím více k duchovním aspektům, energii a přírodě, ale se stále vědomým cynismem a syrovostí všednosti. Poezie řekne své.

Tím se uzavírá kruh mého přemýšlení a došla jsem do bodu, kdy dokážu reflektovat své dílo jako spirituální a odkazující k přírodním principům. Je přítomna i archetypální symbolika, symbolika snů i nevědomí. Snažím se odklonit od úzkosti a traumatu odpovědí barevnou harmonizací ideálnějšího světa. Je to tak možná nekonečný útěk, ale i hledání dalších otázek.

Odkazy:

Zoe McGuire <https://www.zoelmcguire.com/copy-of-2023>

Ben Sanders <https://bensandersstudio.com/>

Molly Greene <https://www.artsy.net/artist/molly-greene>

SEZNAM LITERATURY

SLÁDEK, Josef Václav. *Hořkosti*. Praha: Československý spisovatel, 1981.